

Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Trimestrieel

Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse

DE CONJUNCTUURBAROMETER VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

Nr 2 – Oktober 2006

IRIS

UITGAVEN

DE CONJUNCTUURBAROMETER VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

Trimestriël • Oktober 2006

Alle rechten voorbehouden

Het reproduceren is niet toegelaten, noch geheel, noch gedeeltelijk, noch in de oorspronkelijke, noch in de bewerkte vorm, tenzij met schriftelijke machtiging vanwege het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse – cel Analyse.

Het gebruik van uittreksels van deze publicatie als toelichting of bewijsvoering in een artikel, een boekbespreking of een boek, of een bestand is toegestaan, mits de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld.

Voor meer informatie in verband met deze publicatie, neem contact op met:

Mevrouw Christine Servaty
Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest/BISA
T 02/800 38 83 – F 02/800 36 15
email cservaty@mrbc.irisnet.be

© 2006 Brussels Hoofdstedelijk Gewest – Alle rechten voorbehouden

V.U.: C. Servaty, Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA) – cel Analyse

Brussels Hoofdstedelijk Gewest,
Kruidtuinlaan 20 – 1035 Brussel
T 02 800 34 75 – F 02 800 38 23
IRIS Uitgaven – D/2006/6374/160

9 789078 580010

ISBN 9078580011

Inhoudstafel

1 EXECUTIVE SUMMARY 4

2 BRUSSELSE KARAKTERISTIEKEN 6

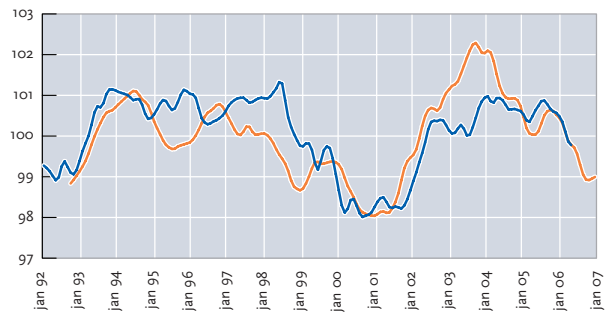
3 BOORDTABELLEN II

- 3.1 Internationale context: is het hoogtepunt van de wereldconjunctuur voorbij? II
- 3.2 De Brusselse economie: macro-economische ontwikkelingen 14
- 3.3 De Brusselse economie: ondernemingen 15
- 3.4 Arbeidsmarkt 18
- 3.5 Onderzoek en ontwikkeling 22
- 3.6 Milieu en transport 23

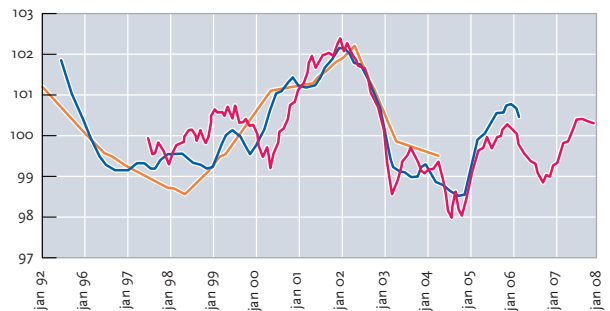
4 CONJUNCTUURINDICATOREN 25

- 4.1 De evolutie van de vooruitlopende arbeidsmarktindicator 25
- 4.2 De evolutie van de vooruitlopende indicator van de economische activiteit 26

Conjunctuurcyclus werkloosheid

Conjunctuurcyclus van het regionaal BBP

Verwachtingen:

Conjunctuurcomponent van de werkloosheid	↓
Werkloosheid NWWZ	↑
Conjunctuurcomponent van de economische activiteit	↘

I Executive summary

- Verschillende indicatoren (waaronder het gezinsverbruik) lijken te suggereren dat de Amerikaanse economie de laatste maanden met een groeivertraging kampt. Voor 2007 lijkt een groeivertraging van de **wereldeconomie** het meest voor de hand liggende scenario. Ofschoon een recessie in Amerika niet aan de orde is, zal een groeivertraging van de Amerikaanse particuliere consumptie onvermijdelijk gevolgen hebben voor de Europese afzetmarkten. Een Amerikaanse groeivertraging zou bovendien, versterkt door een exuberant tekort op de lopende rekening, het vertrouwen van de dollar nog verder kunnen ondermijnen, en zo aanleiding geven tot een verdere appreciatie van de euro, met mogelijk eveneens negatieve gevolgen voor de Europese export. Komt daar nog bij dat de Europese Centrale Bank uit bezorgdheid voor de aanwakkerende inflatie in Europa niet geneigd is de rente naar beneden te herzien, wat eveneens een rem kan zetten op de groei. Een laatste belangrijke, doch onzekere factor in dit geheel is hoe de ruwe-olieprijzen zich binnen de nabije toekomst gaan gedragen. Sinds enkele maanden daalt de olieprijs. De markten nemen aan dat de verwachte groeivertraging in de Verenigde Staten de wereldvraag naar olie zou kunnen temperen. Alles hangt echter af van de evolutie van de olievraag in de oprukkende Aziatische economieën en van de stabiliteit op de oliemarkten, doorgaans heel gevoelig voor politieke ontwikkelingen.
- Volgens de Global Competitiveness Index, gepubliceerd door het World Economic Forum, handhaaft België zich op de 20ste plaats in de internationale rangschikking van landen volgens omgevingsfactoren die bevorderlijk zijn voor een competitief klimaat. De Belgische bedrijfswereld doet het goed. Niettemin stelt men een lichte achteruitgang vast in de macro-economische omgeving (waarbij vooral de hoge loonkost in België als nefast wordt ervaren).
- De index van de **industriële productie** voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is sedert enkele maanden opnieuw positief gericht, wat een herop-
vering doet vermoeden. Of dit een tendens inluidt, moet in de volgende barometer worden bekeken.
- De **reële omzet in de diensten** in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest doet het bijzonder goed. Zowel de omzet in de groothandel als in de sector “diensten aan bedrijven” vertoont een stijgende trend over het hele jaar tot op heden. In de sector “diensten aan bedrijven” is echter sedert kort een lichte stagnatie van de omzet te bespeuren. Niettemin verwachten analisten dat, in de globaliserende wereld, de lange-termijn positieve trend van de sector “diensten aan bedrijven” zal blijven aanhouden. Vermits het Brussels Gewest sterk dienstengericht is, zou deze trend een gunstige ontwikkeling van de Brusselse economie moeten ondersteunen.

- De **werkgelegenheid** in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is in 2005 (laatste beschikbaar cijfer) met 3,48% toegenomen (+ 22.783 arbeidsplaatsen), wat meer is dan voor België als geheel (+ 2,32%). Brussel is dus nog steeds de grote tewerkstellingspool van België, met 54% van de gecreëerde tewerkstelling die ten goede komt van de pendelaars uit de andere gewesten. De **activiteitsgraad** van de inwoners in het Gewest is eveneens aan een remonte begonnen en kwam in 2005 uit op 65,6%. De groei die de Brusselse activiteitsgraad de laatste 5 jaren heeft ondergaan, ligt behoorlijk hoger dan in België als geheel of in het Europa van de 15 (2004: 70,4%). Niettegenstaande de forse tewerkstellingsgroei die het Gewest heeft gekend, kampt Brussel nog steeds met een hoge en stijgende **werkloosheid**. De jaar-op-jaargroei in het derde kwartaal van 2006 van het aantal niet-werkende werkzoekenden bedraagt + 5.275 eenheden (tegenover een afname met 4.169 eenheden voor België). De administratieve werkloosheidsgraad is in vergelijking met vorig jaar met 1 procentpunt gestegen (tot 21,3%), tegenover een stagnatie voor België (13,0%). Dat de groei van de tewerkstelling in Brussel niet zozeer de Brusselaars ten goede komt, mag blijken uit de cijfers voor 2005 van de Arbeidskrachtenenquête. Immers, van de 22.783 gecreëerde arbeidsplaatsen werden er 3.235 ingenomen door inwoners van het Gewest (14%). 86% van de gecreëerde jobs werd ingevuld door de pendel (71% afkomstig uit Vlaanderen en 15% uit Wallonië).
- De **samengestelde vooruitlopende arbeidsmarktindicator** voorspelt voor heel 2006 een daling van de conjunctuurcomponent van de werkloosheid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Voor begin volgend jaar verwachten we dat de verbetering van de werkloosheidscijfers stilvalt. Gegeven de onderliggende stijgende lange-termijntrend en de typisch hogere waarden voor oktober, verwachten we dat het aantal niet-werkende werkzoekenden in de komende maanden zal stijgen.
- Als uitbreiding van de eerste editie wordt hier voor het eerst de **samengestelde vooruitlopende productie-indicator** geïntroduceerd. Deze laat toe de evolutie van de economische activiteit in het Gewest met ongeveer 18 maanden op voorhand te voorspellen. Telkens zullen we ons beperken tot een voorspelling op maximum 3 maanden (maw. tot de volgende editie). De vooruitlopende samengestelde productie-indicator geeft aan dat we tot begin 2007 een daling van de conjunctuurcomponent van de economische activiteit in het Brussels Gewest mogen verwachten. Daarna zou de conjunctuur terug moeten aantrekken. In jaargemiddelden en rekening houdend met de positieve lange-termijntrend van de economische activiteit, wijzen de resultaten voor 2006 en 2007 op een volgehouden, doch bescheiden economische groei.

2 Brusselse karakteristieken

TABEL 1: Indicatoren van de karakteristieken van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Bevolking: Aantal inwoners ¹					
jaar	België (aantal)	BHG (aantal)	BHG (%)	Vlaams Gewest (%)	Waals Gewest (%)
1990	9.947.782	964.385	9,7%	57,7%	32,6%
2000	10.239.085	959.318	9,5%	57,8%	32,7%
2005	10.445.852	1.006.749	9,4%	57,9%	32,7%
2006	10.511.382	1.018.804	9,4%	57,9%	32,7%

De kaap van een miljoen inwoners is in Brussel bereikt in 2004. Sinds het midden van de jaren '90 is de dalende trend in aantal inwoners stopgezet en is de

bevolking terug gaan toenemen. Het aandeel van Brussel in de totale bevolking van België blijft de laatste jaren min of meer constant (9,5%).

Internationaal karakter: Aandeel van de buitenlandse ondernemingen in termen van ^{II} : Aantallen				
jaar	België (aantal)	België (%)	BHG (aantal)	BHG (%)
2001	5.541	100,0	1.809	32,7
Toegevoegde waarde (euro)				
jaar	België	België (%)	BHG	BHG (%)
2001	54.315.004	100,0	22.319.430	41,1
Tewerkstelling				
jaar	België (aantal)	België (%)	BHG (aantal)	BHG (%)
2001	614.263	100,0	235.105	38,3
Aandeel van het aantal overnachtingen voor zakentoeerisme in totaal aantal overnachtingen ^{III}				
jaar	België (%)		BHG (%)	
2004	21,9%		54,4%	
2005	22,4%		53,9%	

Ongeveer 33% van het totaal aantal buitenlandse ondernemingen in België is gevestigd in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (cijfers voor 2001). Deze buitenlandse ondernemingen produceren 41% van de gecreëerde toegevoegde waarde in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en vertegenwoordigen er 38,3% van de totale werkgelegenheid. In Vlaanderen en

Wallonië bedraagt het aandeel van de buitenlandse bedrijven in de totale toegevoegde waarde respectievelijk 17% en 12%. Het zakentoeerisme vertegenwoordigt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 54% van alle overnachtingen, daar waar dit voor Vlaanderen en Wallonie telkens 12% bedraagt.

Sectoriële specialisatie in diensten: Procentuele evolutie van de werkgelegenheid in de periode 1995-2004 ^{IV}				
sector	België (% groei 1995-2004)	BHG (% groei 1995-2004)	België (% 2004)	BHG (% 2004)
Landbouw, bosbouw, winning delfstoffen	3,6%	-8,9%	3,3%	1,1%
Industrie en bouw	-9,1%	-13,0%	19,5%	8,2%
Groothandel, kleinhandel	15,5%	0,0%	13,4%	11,6%
Horeca, vervoer en transport	6,6%	11,6%	10,7%	12,5%
Financiële diensten	3,0%	9,1%	3,7%	10,9%
Diensten en huur	49,1%	23,5%	11,2%	13,7%
Onderwijs, cultuur en sport	6,7%	7,1%	12,6%	12,6%
Openbaar bestuur, defensie en gezondheidszorg	21,8%	19,2%	22,9%	26,0%
Andere	3,6%	8,1%	2,7%	3,3%
Totaal	10,3%	9,6%	100,0%	100,0%

De traditionele industrie, alsook land- en bosbouw en de winning van delfstoffen, krimpt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Brussel is gespecialiseerd in horeca, vervoer en transport, financiële diensten, diensten

en huur en de publieke sector. Anderzijds neemt de tewerkstelling in Brussel in de sectoren diensten en huur en de publieke sector niet evenredig toe met de tewerkstelling in die sectoren in België in zijn geheel.

Welvaartsparadox: Bruto toegevoegde waarde per inwoner in lopende prijzen ^V (euro)				
jaar	België		BHG	
2004	24.579		49.294	
Tewerkstelling in Brussel volgens woonplaats ^{VI} (%)				
jaar	BHG	Vlaanderen	Wallonië	
2005	46,2	34,8	19	
Gemiddeld belastbaar inkomen per aangifte en per inwoner ^{VII} (euro)				
jaar	België (aangifte)	België (inwoner)	BHG (aangifte)	BHG (inwoner)
2004	24.455	12.655	23.964	10.846
Aandeel aangiften van inkomens lager dan gemiddelde ^{VIII}				
jaar	België (aantal)	België (%)	BHG (aantal)	BHG (%)
2003	3.301.983	66,3	295.433	67,5

De bruto toegevoegde waarde per inwoner is dubbel zo hoog in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest als in België. Daartegenover staat dat het gemiddeld belastbaar inkomen per aangifte onder het Belgische gemiddelde ligt. Een van de verklarende factoren voor deze welvaartsparadox ligt in de pendel naar Brussel. Slechts 46,2% van de arbeidsplaatsen in het Gewest wordt door Brusselaars opgevuld. Aangezien de lonen in Brussel de hoogste zijn in België (mede door het overwicht van de dienstensector) en de personenbelasting

in België wordt geheven naar woonplaats, verklaart dit ten dele waarom het gemiddeld belastbaar inkomen in Brussel (per aangifte en per inwoner) onder het Belgisch gemiddelde ligt, niettegenstaande de hoge bruto toegevoegde waarde. De inkomensongelijkheid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest ligt eveneens hoger dan voor België in zijn geheel: het aantal aangiften van inkomens lager dan het gemiddelde is er 67,5%, in tegenstelling tot 66,3% voor België.

Arbeidsmarktparadox: Aandeel van de jobs ingenomen door werknemers met een diploma hoger onderwijs (%) ^{IX}				
jaar	België		Brussels Hoofdstedelijk Gewest	
2004	36,6		49,2	
2005	36,8		51	
Aandeel laaggeschoolden in werkloosheid (%) ^X				
jaar	België		Brussels Hoofdstedelijk Gewest	
2004	42,1		43,3	
2005	42,3		46,0	
Werkloosheidsgraad ^{XI} : totaal en jongeren (15-24) ^{XII}				
jaar	België (totaal)	België (jongeren)	BHG (totaal)	BHG (jongeren)
2004	8,5	21,2	15,9	33,5
2005	8,5	21,5	16,5	35,0

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest constateert men een overwicht van de loontrekkende en hooggeschoolde arbeid. De Brusselse arbeidsmarkt wordt gekenmerkt door een mismatch op het gebied van kwalificatie: 51% van de banen in het Gewest wordt ingenomen door werknemers met een diploma hoger onderwijs (37% voor België), terwijl het aandeel laaggeschoolden in de werkloosheid 46% bedraagt (42,3% voor België). Er is met andere woorden een grote arbeidsreserve van laag-

geschoolden en arbeiders terwijl dat type jobs in Brussel langzaam afneemt. Veel laaggeschoolden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wonen in de stad, maar vinden daar geen werk en anderzijds is de vraag naar hooggeschoolden dermate groot dat het Brussels aanbod van hooggeschoolden niet volstaat om alle vacatures in te vullen. De jongerenwerkloosheid ligt dientengevolge met 35% eveneens veel hoger dan voor België in zijn geheel.

Innovatie en ondernemerschap: Aandeel O&O-personeel in tewerkstelling ^{XIII} (%)			
jaar	België	BHG	Europa-15
2002	1,80	3,65	1,6
2003	1,81	3,62	1,6
Aantal patentaanvragen (per miljoen inwoners) ^{XIV}			
jaar	België	BHG	Londen
2002	140,8	120,4	n.b.
2003	70,2	56,5	122,1
Netto-creatiegraad ondernemingen ^{XV/XVI} (%)			
jaar	België	BHG	
2003	0,2%	0,2%	
2004	1,5%	2,7%	

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft een uitgebreide universitaire kennisbasis en tal van private onderzoekscentra. Het aandeel O&O-personeel in de tewerkstelling bedraagt er het dubbele van België en meer dan het dubbele van de EU-15 (3,62%). Wat het aantal patentaanvragen betreft, zouden Brussel en België in zijn geheel beter kunnen doen.

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is het aantal

actieve ondernemingen over de periode 1999 – 2003 gedaald. In 2004 stelt men echter een heropleving vast, met opnieuw een stijging in het aantal ondernemingen. Dit is vooral te danken aan een sterke stijging van het aantal geboortes van nieuwe ondernemingen in Brussel terwijl het aantal stopzettingen relatief constant bleef. De netto creatiegraad bedroeg voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 2004 2,7%.

Vestigingssituatie en infrastructuur:			
Kantoorprijzen ^{XVII} (euro/m ² /jaar, (groei ten opzichte van vorig jaar) (%))			
jaar	Londen	Amsterdam	BHG
2006	817 (5%)	325 (1,5%)	290 (1,8%)
Beschikbaarheidsgraad kantoormarkt ^{XVIII} (% (cijfer 2005))			
jaar	Europa ^{XIX}	Amsterdam	BHG
2006	8,7 (8,9)	16,7 (n.b.)	10,6 (10,3)
Plaats in Europese rangschikking toegankelijkheid transport ^{XX}			
jaar	Londen	Amsterdam	BHG
2004	1	4	5
2005	1	4	5

De kantoorprijzen in Brussel liggen met 290 euro/m² gevoelig lager dan b.v. in Londen en Parijs (730), doch ook lager dan in Amsterdam. De Brusselse kantoormarkt heeft een iets hogere beschikbaarheidsgraad (10,6%) dan in de andere Europese grootsteden, wat

een oververhitting van de kantoormarkt bij een hausse van de economie moet verhinderen. Brussel neemt de vijfde plaats in op 30 grootsteden in Europa wat betreft toegankelijkheid op het gebied van transport, dit volgens de European Cities Monitor (2005).

Centrumfunctie:			
Procentuele groei van het bruto regionaal binnenlands product ^{XXI} (%)			
jaar	Vlaams Brabant	Waals Brabant	BHG
2002-2003	3,1%	2,6%	2%
2003-2004	4,9%	4,8%	5%

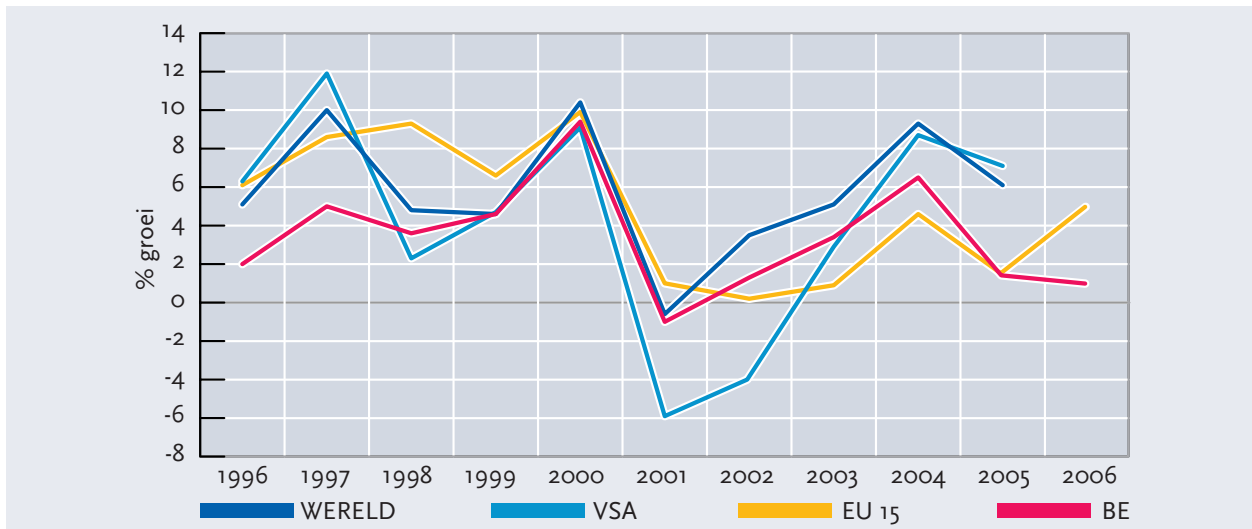
De jaarlijkse groei van de bruto toegevoegde waarde lag in de tweede helft van de jaren negentig systematisch hoger in de Rand dan in het Gewest. Doch in 2002 en 2004 vertoonde het Brussels Hoofdstedelijk

Gewest een grotere groei dan de Rand. Zowel de Rand als het Gewest maakten in het begin van het millennium een groeivertraging door die vanaf 2004 lijkt te zijn gekeerd.

3 Boordtabellen

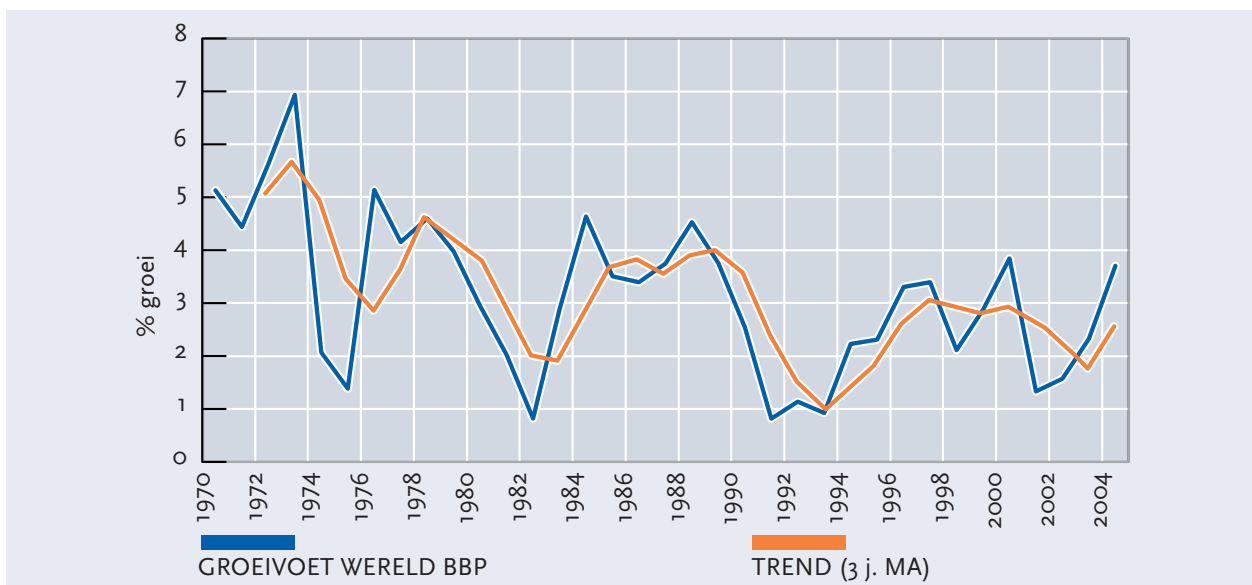
3.1 Internationale context: is het hoogtepunt van de wereldconjunctuur voorbij?

FIGUUR 1: De evolutie van de wereldhandel in reële termen 1996 – 2006 ^{XXII}

Bron: Eigen berekeningen op basis van Eurostat, Nationale Bank van België, WTO

FIGUUR 2: De evolutie van de groei van het wereld-BBP in reële termen 1970 – 2005

Bron: Eigen berekeningen op basis van WTO

In de jaren 2001-2002 beleefden de meeste Westerse economieën moeilijke tijden. Overcapaciteit – vooral in de informatie- en communicatiesector – en geopolitieke schokken zoals de bekende terroristische aanslagen, vertroebelden het algemene klimaat.

De Verenigde Staten slaagden er als eersten in om uit het economische moeras te geraken. In 2004-2005 kwam ook in Europa en Japan het herstel op gang. Mede ondersteund door de hoge groeicijfers van China en India draait de wereldeconomie momenteel op volle toeren.

Voor 2007 lijkt een groeivertraging van de wereldeconomie het meest waarschijnlijke scenario. Zo suggereren heel wat indicatoren dat de Amerikaanse economie de laatste maanden op een lager toerental is overgeschakeld. Vele Amerikaanse gezinnen profiteerden de afgelopen jaren van de hausse van de vastgoedprijzen. Ze gebruikten de fors gestegen waarde van hun woning als onderpand om leningen aan te gaan ter financiering van allerlei consumptie-uitgaven. Ondertussen is de vastgoedhausse echter stilgevallen, zodat die financieringsbron opdroogt. De groei van het Amerikaanse gezinsverbruik zal dus wellicht verzwakken.

Alhoewel dit niet noodzakelijk betekent dat de Amerikaanse economie in een recessie zal terecht komen, moeten we toch voor ogen houden dat een stevige groeivertraging van de Amerikaanse particuliere consumptie onvermijdelijk betekent dat de rest van de wereld met minder dynamische uitvoerperspectieven naar de Verenigde Staten wordt geconfronteerd. Bovendien kan de Amerikaanse groeivertraging het vertrouwen in de dollar ondermijnen. Een mogelijk forse daling van de dollar tegenover de euro zou de Europese export nog meer pijn doen.

Op haar vergadering van 05 oktober 2006 verhoogde de Raad van Bestuur van de Europese Centrale Bank (ECB) de referentierentevoet ^{xxiii} met 0,25 procentpunten tot een niveau van 3,25%. De vorige verhoging dateert van augustus 2006. De ECB verwacht op middellange en lange termijn een toename van de inflatie en wil met deze renteverhoging meer stabiliteit in de toekomstige prijsevolutie aanbrenge(n). De markten verwachten een nieuwe renteverhoging op het einde van het jaar.

De reële interestvoeten zijn echter het grootste deel van dit jaar met moeite positief geweest. De langetermijnrente bedraagt (27/9/2006) 3,71% ^{xxiv} en vertoont een neiging tot stijging, enerzijds omdat de Europese Centrale Bank de kortetermijnrente reeds tweemaal dit jaar heeft opgetrokken, anderzijds omdat de reële interestvoeten de laatste tijd terug een stijging kennen.

Komt daarbij dat de Amerikaanse en de Europese lange rente op termijn naar mekaar convergeren. De Amerikaanse lange rente stijgt tengevolge van positieve groei(vooruitzichten) voor 2006 en het hoge inflatierisico in de Verenigde Staten.

TABEL 2: De evolutie van de wisselkoers van de US Dollar tegenover de Euro

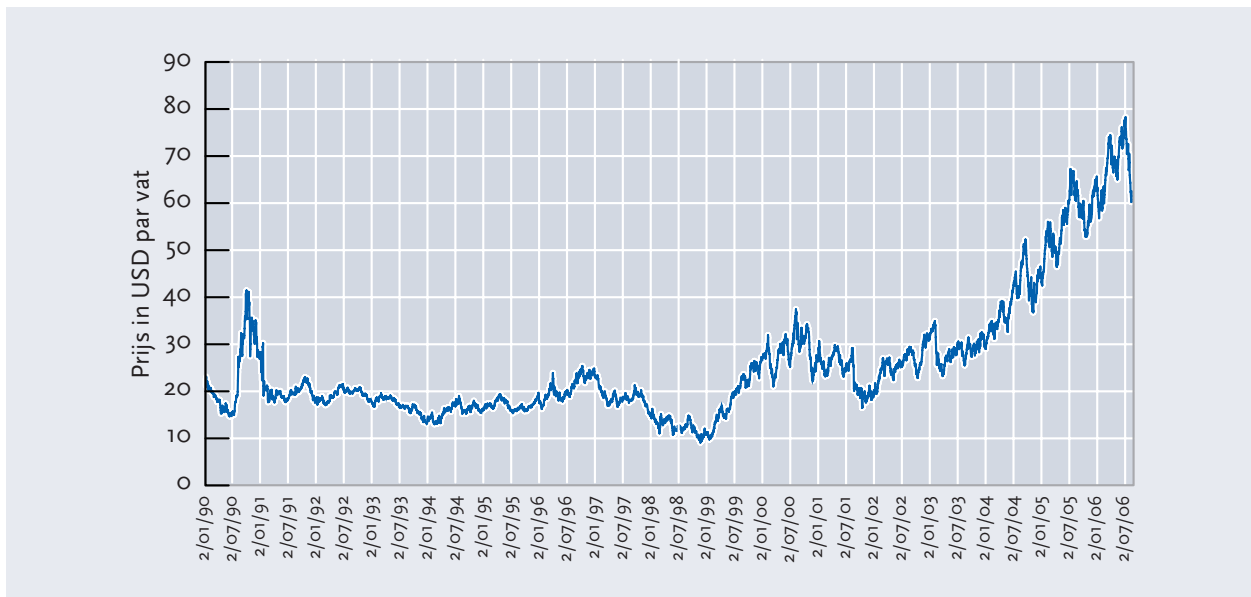
	US dollars per Euro	
	Periode-gemiddelde	Einde periode
2006-04	1,2271	1,2537
2006-05	1,2770	1,2868
2006-06	1,2650	1,2713
2006-07	1,2684	1,2767
2006-08	1,2811	1,2851
2006-09	1,2727	1,2660
2006-10(*)	1,2662	1,2538

Bron: IMF, ECB. (*) afsluitingsdatum: 11-10-2006

De wisselkoers van de Amerikaanse dollar tegenover de euro wordt in bovenstaande tabel weergegeven. We stellen duidelijk vast dat de euro dit jaar gemiddeld genomen duurder is geworden is ten opzichte van de dollar.

De meeste economen gaan ervan uit dat de euro in de komende maanden verder gaat verstevigen. De verwachte groeivertraging van de Amerikaanse economie in 2007 en het historisch hoge tekort op de lopende rekening van de Amerikaanse betalingsbalans dragen daartoe bij.

FIGUUR 3: De evolutie van de prijs van ruwe olie

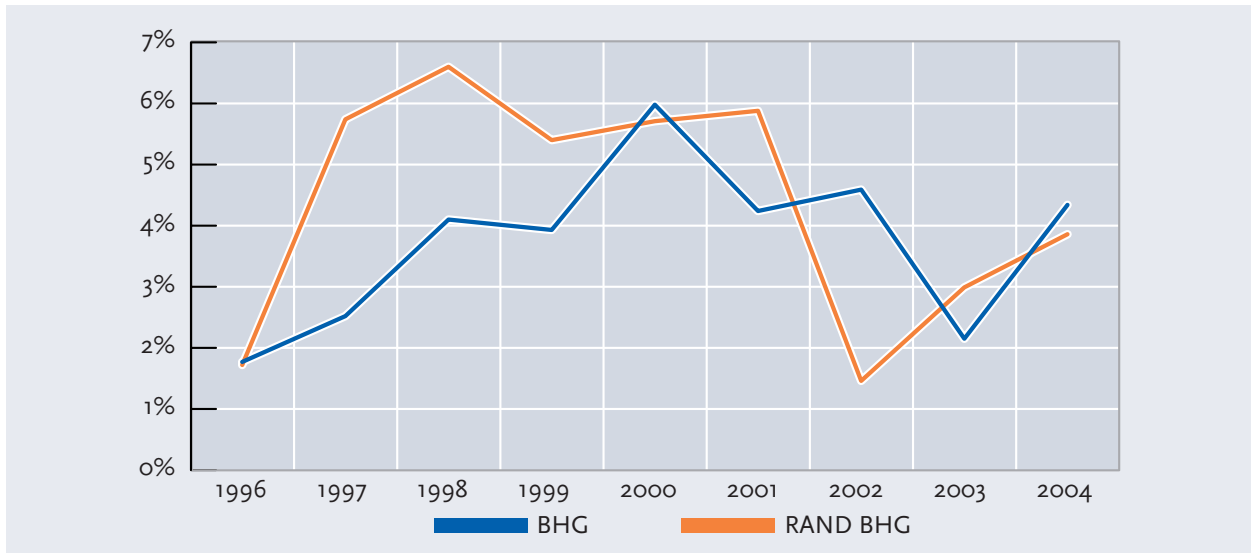
Bron: U.S. Department of Energy, Energy Information Administration

In figuur 3 zien we duidelijk het effect van de Golfoorlog (1990-1991) op de prijs van ruwe olie. De Iraakse invasie van Koeweit deed de onzekerheid over de oliebevoorrading gedurende enkele maanden fors oplopen, met alle gevolgen vandien voor de prijs van het zwarte goud. Na de bevrijding van Koeweit keerde de olieprijs snel terug naar het vroegere niveau van ca. 20 dollar per vat en bleef het jarenlang vrij rustig op het oliefront. Vanaf 2003 noteren we echter een haast ononderbroken stijging van de ruwe aardolieprijs. Verscheidene elementen droegen daartoe bij. In de eerste plaats leidde de snelle groei van de wereldeconomie tot een sterk verhoogde vraag naar ruwe olie. Vooral China ontpopte zich tot een belangrijke importeur van olie. Ten tweede zorgden toevalsfactoren voor

kortstondige aanbodtekorten. Zo bracht de orkaan Katrina in augustus 2005 heel wat schade toe aan de boorinstallaties in de Golf van Mexico. Bovendien hangt over de sector nog steeds de dreiging van terroristische aanslagen. Bijgevolg eisen de markten een hoge risicopremie. Sinds enkele maanden gaat de olieprijs echter stevig naar beneden. De markten nemen aan dat de verwachte groeivertraging in de Verenigde Staten een algemene afkoeling van de wereldconjunctuur zal uitlokken. Daardoor zou de wereldvraag naar olie minder snel toenemen dan aanvankelijk werd verwacht. Toch is voorzichtigheid geboden. Een belangrijke verstoring van de olieaanvoer, van welke aard ook, kan snel opnieuw forse prijsstijgingen veroorzaken.

3.2 De Brusselse economie: macro-economische ontwikkelingen

FIGUUR 4: De evolutie van de jaarlijkse groei van de bruto toegevoegde waarde in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en van de arrondissementen in de rand, 1996 – 2004

Bron: Nationale Bank van België

TABEL 3: Een vergelijking van de evolutie van het bruto binnenlands product in constante prijzen, van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest met het Rijk en het Eurogebied. Jaarlijkse groeipercentages

	Brussels Hoofdstedelijk Gewest	België	EU-15
2000	3,9	3,9	3,9
2001	2,6	1,0	1,9
2002	3,2	1,5	1,1
2003	0,2	1,0	1,1
2004	2,0	3,0	2,2
2005	-	1,1	1,5
2006 (e)	-	2,5	2,2
2007 (e)	-	2,0	2,0

Bron: Nationale Bank van België, Eurostat.
(e) prognoses; * groeicijfers voor het Eurogebied

De evolutie van de Belgische economie loopt doorgaans nauw samen met het Europese conjunctuurpatroon en dat is ook niet verwonderlijk. Ons land haalt een groot deel van zijn rijkdom uit de uitvoer en die gaat voor het overgrote deel naar de andere lidstaten van de Europese Unie. België heeft er dus alle belang bij te waken over de concurrentiepositie. De Global Competitiveness Index, die het World Economic Forum (WEF) voor het eerst in zijn huidige gedaante publiceert (itt de vroegere Growth Competitiveness Index), geeft aan dat België zich handhaaft op een 20ste plaats in de internationale rangschikking van landen volgens competitiebevorderlijk klimaat. De Belgische bedrijfswereld doet het met andere woorden goed, onafgezien de lichte achteruitgang in de macro-economische omgeving. Gezien de algemene herleving van de Belgische en de Europese economie, verwachten we dus, in afwachting van de publicatie van de definitieve cijfers, positieve groeicijfers voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Niettemin zal men ook in Brussel de concurrentiepositie van België in een internationale context nauwgezet moeten volgen.

De vooruitzichten met betrekking tot de inflatie tonen aan dat er ruimte is voor niet-inflatoire groei. We stellen immers vast dat de inflatie (groei) voor 2006 binnen de perken blijft. Op basis van de maandvooruitzichten die het Planbureau heeft opgesteld voor september en later, zou de gemiddelde jaarinflatie in 2006 uitkomen op 1,9% (en in 2007 op 1,9%), tegenover 2,78% in 2005 en 2,10% in 2004. De groei van de zogenaamde “gezondheidsindex”, die onder meer gebruikt wordt bij de berekening van de indexering van lonen, sociale uitkeringen en huurprijzen, zou in 2006 gemiddeld 1,8% en in 2007 1,9% bedragen, tegenover 2,17% in 2005 en 1,63% in 2004. In juli 2005 werd de spilindex voor de overheidswedden en sociale uitkeringen overschreden. Overeenkomstig de vooruitzichten van het Planbureau zou de volgende overschrijding van de spilindex (momenteel 104,14) plaatsvinden in september 2006. Als gevolg daarvan zouden de sociale uitkeringen in oktober 2006 en de wedden van het overheidspersoneel in november 2006 met 2%

TABEL 4: Evolutie van het indexcijfer voor consumptieprijs

2006	Index	Groei (%)
Januari	103,48	2,63
Februari	103,93	2,38
Maart	103,89	1,69
April	104,40	1,96
Mei	104,79	2,19
Juni	104,77	1,87
Juli	105,13	1,60
Augustus	105,26	1,63
September	105,10	1,36
Oktober	105,11	1,56
November	105,24	1,71
December	105,48	1,96

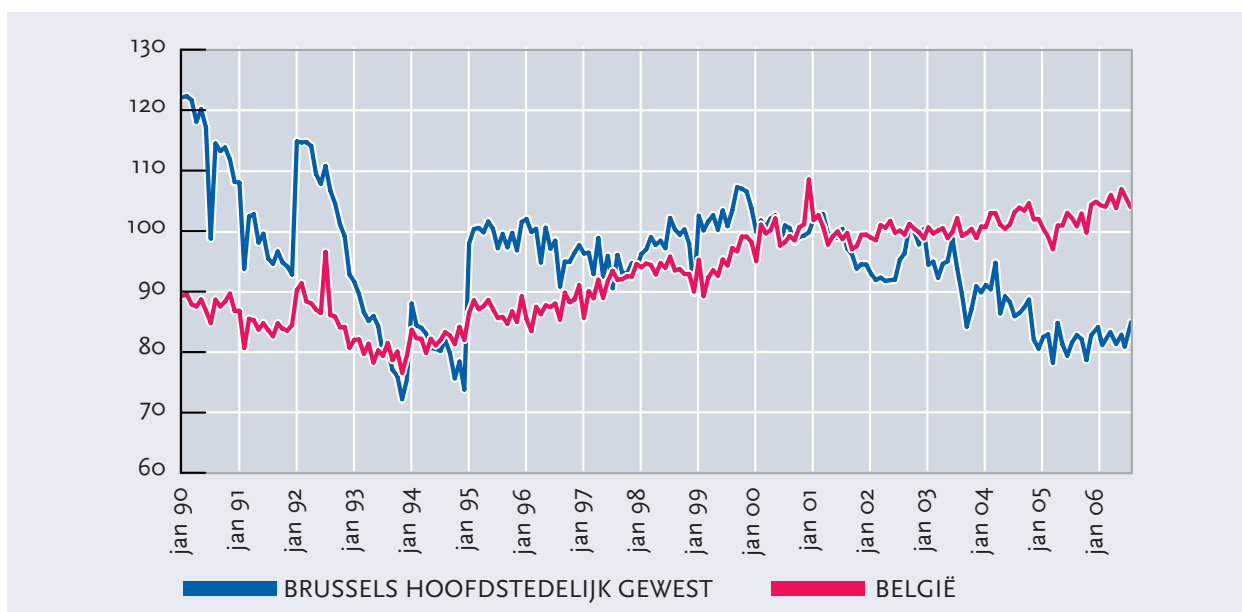
Bron: Planbureau (vanaf september schattingen)

aangepast worden aan de gestegen levensduurte. In 2007 zou de spilindex (106,22) volgens de vooruitzichten van het Planbureau opnieuw overschreden worden in oktober.

3.3 De Brusselse economie: ondernemingen

• De industriële productie

FIGUUR 5: De evolutie van de industriële productie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en België

Bron: Nationale Bank van België

Figuur 5 schetst de evolutie van de industriële bedrijvigheid in Brussel ten opzichte van België. We zien dat de index zich sedert begin vorig jaar vestigt rond de waarde 80, wat beter is dan het dieptepunt van de periode '93-'94, maar nooit is de discrepantie tussen de curve voor België en die voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zo groot geweest. Deze vaststelling heeft verschillende oorzaken.

Industriële activiteiten nemen doorgaans veel ruimte in beslag. In Brussel is die erg schaars en zijn de lokalisatiemogelijkheden voor nieuwe industriële bedrijven bijgevolg beperkt. Nijverheden die groeien, worden om dezelfde reden vaak gedwongen om uit te wijken naar aangrenzende gebieden (Vlaams-Brabant of Waals-Brabant) of zelfs nog verder weg. Ook de structuur van de Brusselse industrie speelt een rol. Bedrijfstakingen die de laatste jaren een krachtig herstel lieten optekenen, zoals de chemie, zijn in Brussel sterk ondervertegenwoordigd. Ondanks die handicaps lijkt de industriële productie in het Brusselse Gewest in 2005 haar bodem te hebben bereikt. De cijfers voor de jaren 2005 en 2006 stabiliseren rond een gemiddelde indexwaarde van 82. Het laatste cijfer

van de maand juli 2006 suggereert een heropleving. Of dit daadwerkelijk het geval zal zijn, zal uit de cijfers van de volgende conjunctuurbarometer voor het vierde kwartaal moeten blijken.

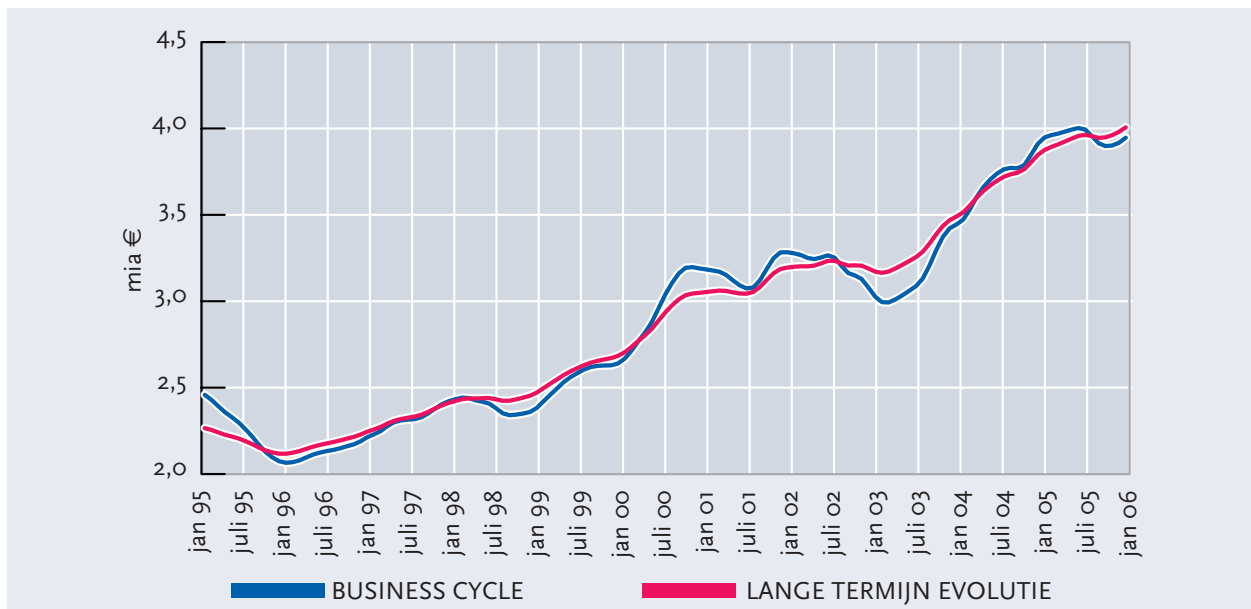
• De diensten

TABEL 5: De evolutie van de reële omzet van de groothandel en de diensten aan bedrijven in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

	Seizoensgezuiverde en afgevlakte gegevens Basisjaar 2000 = 100	
	Reële omzet van de groothandel	Reële omzet van de diensten aan bedrijven
2006-01	138,89	204,98
2006-02	138,99	208,93
2006-03	139,45	212,00
2006-04	140,12	213,39
2006-05	141,03	213,92

Bron: Eigen berekeningen op basis van: FOD Economie

FIGUUR 6: De evolutie van de reële omzet van de groothandel in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Bron: Eigen berekeningen op basis van: FOD Economie

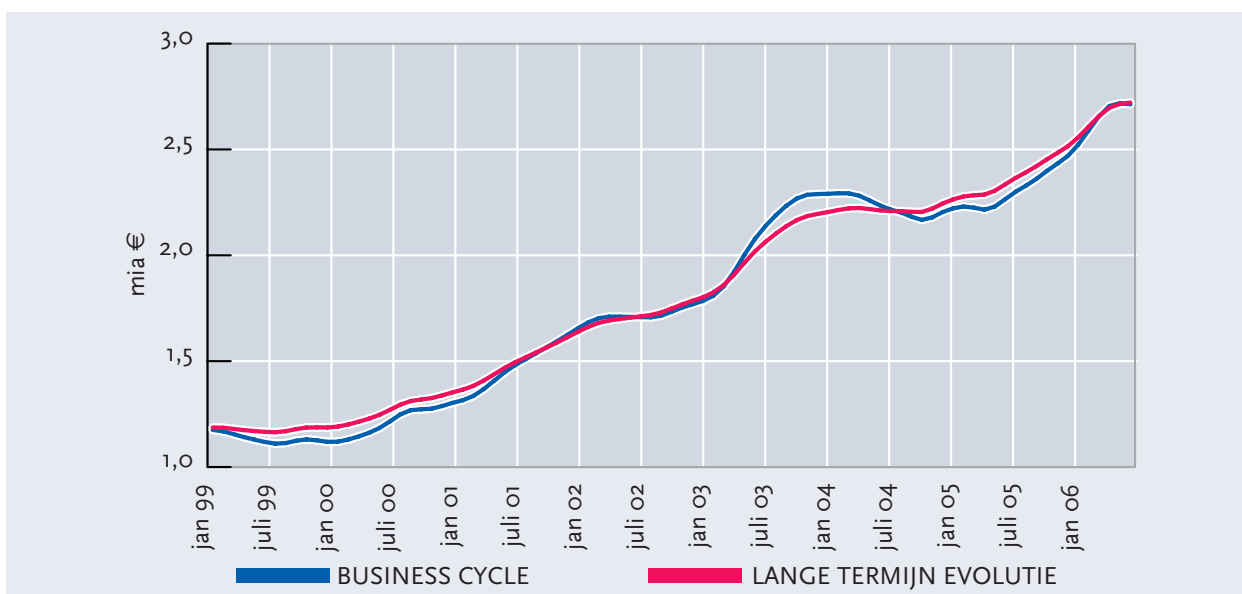
De reeksen in Tabel 5 geven de lange-termijn trendwaarden en de conjunctuurbewegingen weer van de sectoren groothandel en diensten aan bedrijven. Seizoenseffecten en occasionele uitschieters zijn uit de reeksen gefilterd, alsook de specifieke tijdsge-

bonden effecten. De basisreeksen zijn de omzetcijfers op basis van de maandelijkse btw-aangiften in euro, gedeïndeerd door de prijsindex op de binnenlandse afzetmarkt met basisjaar 2000. We zien een continu stijgende trend over het jaar tot op heden.

Figuur 6 illustreert op langere termijn dat de groothandel veel minder conjunctuurgevoelig is dan de industrie. We zien een bijna voortdurend stijgende langetermijntrend, onderbroken door periodes van groeiversnelling en relatieve stagnatie. Die bewegingen volgen met enige vertraging de algemene conjunctuurontwikkeling. De recente stagnatie vanaf midden 2005 is in het eerste kwartaal van

2006 doorbroken. Enerzijds kreeg de groothandel een duwtje in de rug dankzij de relatief gunstige groeivoorzichten in West-Europa. Anderzijds zorgde het aantrekkende gezinsverbruik – via de kleinhandel – voor de nodige binnenlandse stimuli. De koopkracht van de gezinnen nam ondermeer toe dankzij de hervorming van de personenbelasting en de aanhoudende werkgelegenheidsgroei.

FIGUUR 7: De evolutie van de reële omzet van de sector diensten aan bedrijven in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Bron: Eigen berekeningen op basis van FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie

Ook de diensten aan bedrijven kenden een voorspoedige ontwikkeling (zie Figuur 7). In het eerste kwartaal van 2006 groeide de conjunctuurwaarde van de reële omzet boven de langetermijntrendwaarde. Een factor die hiertoe bijdroeg, is ongetwijfeld de algemene trend naar uitbesteding bij ondernemingen en bij de overheidsadministraties.

Ofschoon de eerste tekenen van een lichte afzwakking zich aandienen, verwachten we dat in een globaliserende wereld de lange-termijn positieve trend ongetwijfeld zal blijven aanhouden, wat gunstig is voor de economische ontwikkeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

3.4 Arbeidsmarkt

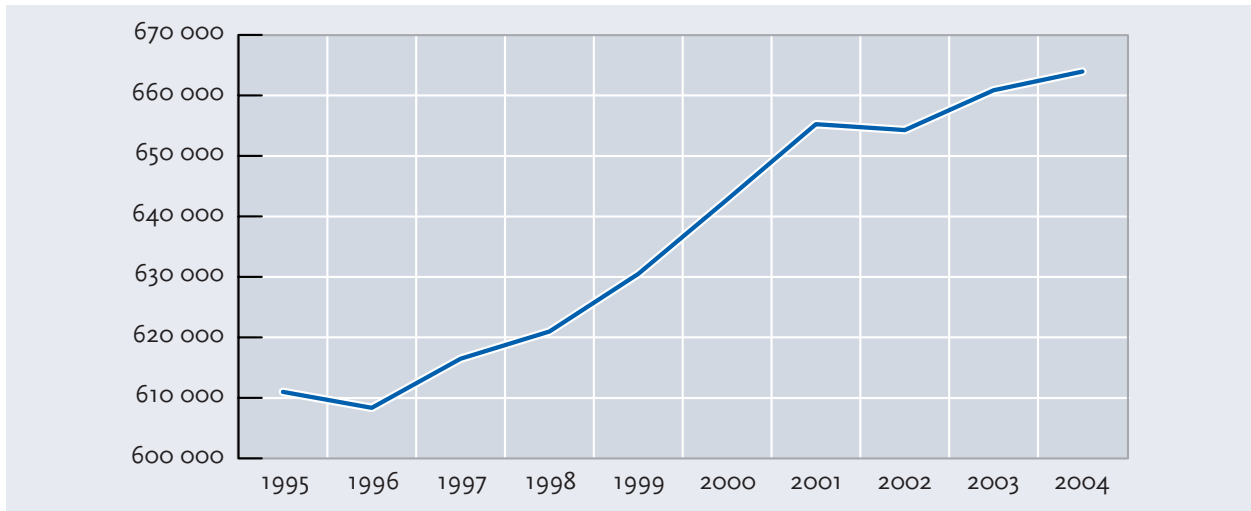
• De werkgelegenheid groeit behoorlijk

TABEL 6: Totaal aantal werkzame personen (tewerkstelling) in totale economie (% jaar-op-jaargroei) ^{XXV}

	België	Brussels Hoofdstedelijk Gewest
2002	4.069.832 (0,35)	652.863 (0,03)
2003	4.070.355 (0,01)	649.273 (-0,55)
2004	4.139.173 (1,69)	653.807 (0,7)
2005	4.235.414 (2,32)	676.590 (3,48)

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (Europese Arbeidskrachtentelling), eigen berekeningen

FIGUUR 8: Totaal aantal werkzame personen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest – Absolute cijfers: Evolutie 1995 - 2004

Bron: Eigen berekeningen op basis van cijfers van Instituut voor Nationale Rekeningen

De werkgelegenheid volgt gewoonlijk met enige vertraging de algemene conjunctuurontwikkeling. Bedrijven kijken bij een verandering in het economische klimaat eerst de kat uit de boom alvorens te beslissen arbeidskrachten te ontslaan – zoals bij de crisis in de jaren 2001 en 2002 – of aan te werven – zoals bij het huidige herstel.

Als gevolg van het grote gewicht van de dienstensectoren in de Brusselse economie zouden we ver-

wachten dat deze regio die algemene tendens met een zekere vertraging volgt. Niettemin stellen we vast dat in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest de tewerkstellingsgroei in 2005 fors sterker was dan in België in zijn geheel. Het ziet ernaar uit dat het herstel van de economie sedert een paar jaren de tewerkstelling in het Gewest terug heeft aangezwengeld.

• Activiteitsgraad

TABEL 7: Een vergelijking van de economische activiteitsgraad in % voor de bevolkingsgroep 15-64 jaar

	UE-15	België	Brussels Hoofdstedelijk Gewest
2001	69,1	64,2	62,0
2002	69,6	64,8	63,9
2003	70,0	64,9	63,1
2004	70,4	65,9	64,3
2005	n.d.	66,8	65,6

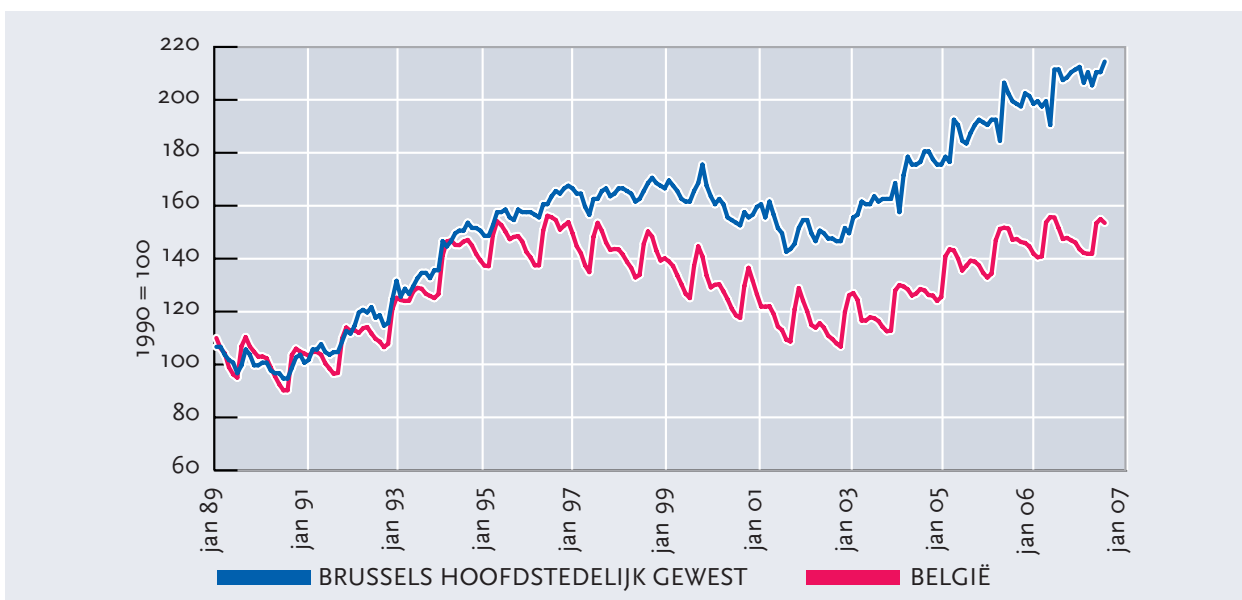
Bron: Eurostat en FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (Europese Arbeidskrachtentelling), eigen berekeningen

De activiteitsgraad is vanuit een theoretisch oogpunt meebepalend voor de potentiële groei van de economie. Bovendien is een hoge participatiegraad belangrijk ten behoeve van de draagkracht van ons sociaal systeem. Uit Tabel 7 blijkt dat Brussel aan een inhaaloperatie is begonnen: de activiteitsgraad gaat er sneller omhoog dan in België of de EU-15.

Er is geen reden om aan te nemen dat die trend zich in de nabije toekomst niet zou verderzetten. Brussel slaagt er bovendien relatief goed in om de oudere werknemers (50-64 jaar) aan de slag te houden. In het kader van een verouderende actieve bevolking zal dit de relatieve positie van Brussel verder ten goede komen.

• De werkloosheid blijft hoog

FIGUUR 9: Evolutie van het aantal niet-werkende werkzoekenden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en België (index met basisjaar 1990 = 100)

Bron: BGDA

TABEL 8: Totaal aantal niet-werkende werkzoekenden (kwartaalcijfers)

	België	Brussels Hoofdstedelijk Gewest
2005-II	569.867	92.505
2005-III	625.933	93.229
2005-IV	601.533	97.298
2006-I	587.760	98.291
2006-II	573.307	96.541
2006-III	621.764	98.504

Bron: Eigen berekeningen op basis van: BGDA
(Cijfer 2006-III op basis van juli en augustus)

TABEL 9: Werkloosheidsgraad (administratief)

	België	Brussels Hoofdstedelijk Gewest
2005-II	11,9 %	20,1 %
2005-III	13,0 %	20,3 %
2005-IV	12,5 %	21,2 %
2006-I	12,3 %	21,4 %
2006-II	12,0 %	21,0 %
2006-III	13,0 %	21,3%

Bron: Eigen berekeningen op basis van: BGDA-ORBEM.
(Cijfer 2006-III op basis van juli en augustus)

TABEL 10: Werkloosheidsgraad (volgens ILO definitie)

	België	Brussels Hoofdstedelijk Gewest
2001	6,64 %	12,98 %
2002	7,58 %	14,73 %
2003	8,24 %	15,76 %
2004	8,46 %	15,90 %
2005	8,50 %	16,50 %

ILO: International Labour Organization.

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (Europese Arbeidskrachtentelling)

Om evidente redenen verwachten we dat de evolutie van de werkloosheid zowat het spiegelbeeld zou vormen van de evolutie van de werkgelegenheid. Toch is dat voor Brussel minder het geval dan voor België als geheel. Tijdens de tweede helft van de jaren '90 daalde de werkloosheid in Brussel aan een aanzienlijk trager tempo, terwijl de opstoot in de periode 2002-2005 iets krachtiger was dan in België.

De verklaring voor dit fenomeen houdt verband met de hoger beschreven "arbeidsmarktparadox". De creatie van nieuwe werkgelegenheid in Brussel is eerder gericht op hooggeschoolde arbeid: 47% van de tewerkstelling richt zich tot de hoger geschoolden (in vergelijking met 35,3% in België (cijfers voor 2005)). Veel Brusselse werklozen zijn echter laaggeschoold: 46% van de Brusselse werklozen heeft maximum lager secundair onderwijs gevolgd, tegen 42,2% voor België. Anderzijds telt Brussel verhoudingsgewijs meer hooggeschoolden in de werklozenpopulatie (21% tov. 18,6% voor België). Niettemin volstaat dit blijkbaar niet om aan de hoge vraag naar hooggeschoolde arbeid in Brussel te voldoen, zodat de vacatures in de regio vaak ten goede komen aan pendelaars afkomstig van buiten het Gewest, terwijl een zekere laaggeschoolde arbeidsreserve niet echt aan de bak komt in Brussel, noch in de onmiddellijke omgeving. De aantrekkende conjunctuur zou de toename van de werkloosheid in de nabije toekomst een halt moeten toeroepen. Niettemin kunnen we hier spreken van een structureel arbeidsmarktprobleem, dat structurele antwoorden vraagt, vooral gericht op scholing en intensieve begeleiding van de werklozen.

- Werk in eigen regio

TABEL 11: Wijzigingen in het aantal jobs in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest dat door inwoners van het gewest wordt ingevuld

Jaar	Aantal werkenden in het BHG met woonplaats in het BHG	Veranderingen in het aantal werkenden met woonplaats in het BHG	Procentuele verandering van het aantal werkenden met woonplaats in het BHG
2001	290.969	- 5.609	-1,89
2002	298.203	7.234	2,49
2003	298.541	338	0,11
2004	309.358	10.817	3,62
2005	312.591	3.235	1,05

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (Europese Arbeidskrachtentelling), eigen berekeningen

Ten opzichte van 2004 zijn er in 2005 in het BHG 3.235 jobs bijgekomen voor de inwoners van het BHG. In vergelijking met een jaar eerder betekent dit een afname. Niettemin is dit cijfer na 2001 nooit meer negatief geweest. De reden voor de kleinere toename van het aantal werkenden uit het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in de eigen regio is van tweërlei aard. Vooreerst is de inkomende pendel in het Gewest toegenomen met 19.548 eenheden. Daarnaast zijn de Brusselaars in tegenstelling tot in 2004 opnieuw meer buiten de regio gaan werken (toename van de uitgaande pendelstroom met 7.070 arbeidsplaatsen). In 2004 daalde het aantal pendelaars uit Vlaanderen nog met 4.332. en uit Wallonië met 1.949 eenheden. Rekening houdend met eveneens een vermindering van de uitgaande pendel, en een groei van de tewerkstelling in het Gewest met 4.534 arbeidsplaatsen, stellen we vast dat in 2004 het totaal aantal werkende inwoners van het BHG netto toenam met 8.817 arbeidskrachten.

In 2005 wordt het grootste deel van de tewerkstellingsgroei in het Gewest door de pendelaars ingenomen. De werkgelegenheid groeide sterker, namelijk met 22.783 arbeidsplaatsen (zie tabel 6). Het aantal pendelaars uit Vlaanderen en Wallonië steeg met respectievelijk 16.154 en 3.394 personen. Rekening houdend met de toename van de uitgaande pendel (+ 7.070), betekent dit dat in 2005 het aantal werkende inwoners van het BHG netto met 10.305 eenheden toenam, waarvan 3.235 arbeidsplaatsen in het BHG, op 22.783 gecreëerde arbeidsplaatsen. De groei van de werkgelegenheid in het Gewest is in 2005 dus een minder belangrijke factor van de groei van de tewerkstelling van de Brusselaars in hun eigen Gewest. Met een ILO-werkloosheidsgraad van 16,5% stellen we overigens vast hoe halsstarrig de paradox is op de Brusselse arbeidsmarkt.

3.5 Onderzoek en ontwikkeling

Dit hoofdstuk vormt door zijn specialistisch karakter het voorwerp van een jaarlijkse update.

TABEL 12: De evolutie van de publieke en private O&O-uitgaven in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en België

Overheidskredieten voor O&O (als deel van totale begroting)		
	Federale overheid	Brussels Hoofd- stedelijk Gewest
2005	0,85 % (i)	0,92 %
2004	0,89 %	0,82 %
2003	0,93 %	0,81 %
2002	1,00 %	0,70 %
Private uitgaven voor O&O (als % van BBP)		
	België	Brussels Hoofd- stedelijk Gewest
2004 (ii)	1,3 %	0,58 %
2003	1,31 %	0,57 %
2002	1,37 %	0,61 %
2001	1,51 %	0,65 %

(i) Op basis van de initiële begrotingsgegevens

(ii) Op basis van schattingen van Eurostat

Bron: Eigen berekeningen op basis van: Belspo, Nationale Bank van België, Eurostat

Het aandeel van de overheidskredieten voor onderzoek en ontwikkeling (O&O) in het totale budget van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is de laatste jaren geleidelijk aan toegenomen. De proportie in het jaar 2005 is vergelijkbaar met deze voor de federale overheid. Vooral in het jaar 2003 is het aandeel aanzienlijk gestegen. De overheidskredieten voor O&O van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest vertegenwoordigden in het jaar 2003 1,02 % van de totale overheidskredieten voor O&O uitgegeven door alle overheden in België.

Wat de private uitgaven voor O&O betreft, volgt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest het nationale patroon. De verhouding tegenover het BBP neemt gestaag af. Hoewel dit fenomeen zich niet enkel in België voordoet, kan toch worden opgemerkt dat in Frankrijk en Duitsland dit percentage geleidelijk toeneemt en dat voor de EU-15 dit percentage eerder constant lijkt te zijn. Bovendien zijn deze percentages nog ver van de Europese doelstelling verwijderd om tegen 2010 de O&O-uitgaven op te trekken tot 3% van het BBP, waarvan ten minste twee derde gefinancierd door ondernemingen.

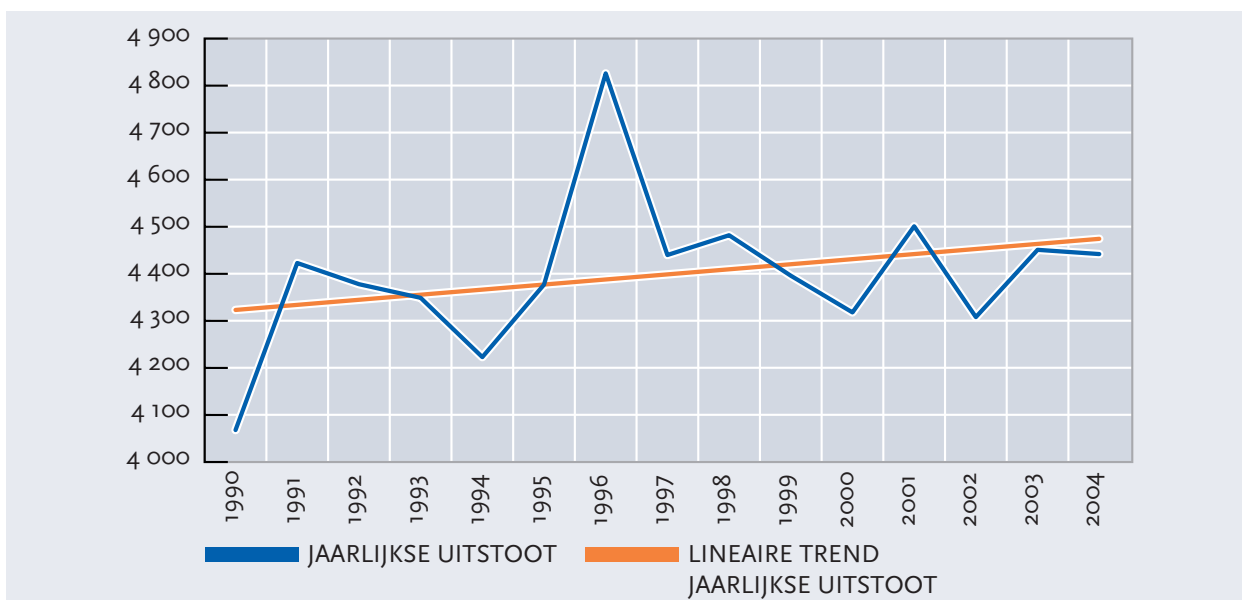

3.6 Milieu en transport

Dit hoofdstuk vormt door zijn specialistisch karakter het voorwerp van een jaarlijkse update.

• Uitstoot broeikasgassen

FIGUUR 10: Uitstoot van broeikasgassen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (in Kt CO₂ equivalenten) ^{xxvi}

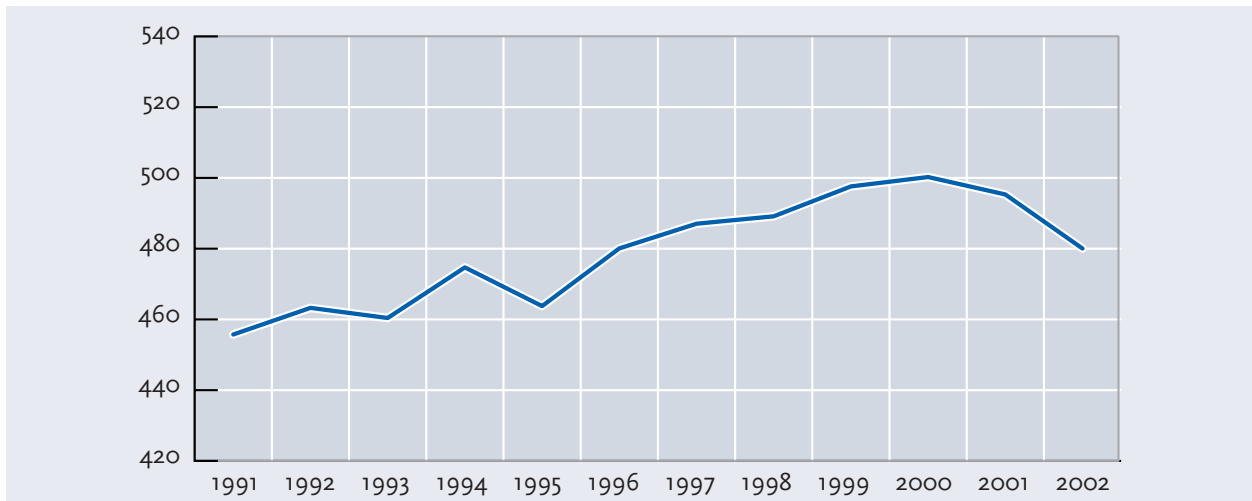
Bron: Eigen berekeningen op basis van BIM

De jaarlijkse uitstoot van broeikasgassen vertoont heel wat schommelingen. Vooral de hoge piek in 1996 valt daarbij op. Deze piek is te wijten aan een hogere uitstoot van zowel de gezinnen, de tertiaire sector als de industrie. Door de koude en lange

winter zijn er in dat jaar immers relatief meer brandstoffen verbruikt. Op lange termijn neemt de uitstoot van broeikasgassen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest geleidelijk aan toe.

- Huishoudelijk afval

FIGUUR 11: Ophaling van huishoudelijk afval door Net Brussel (in kg per inwoner)

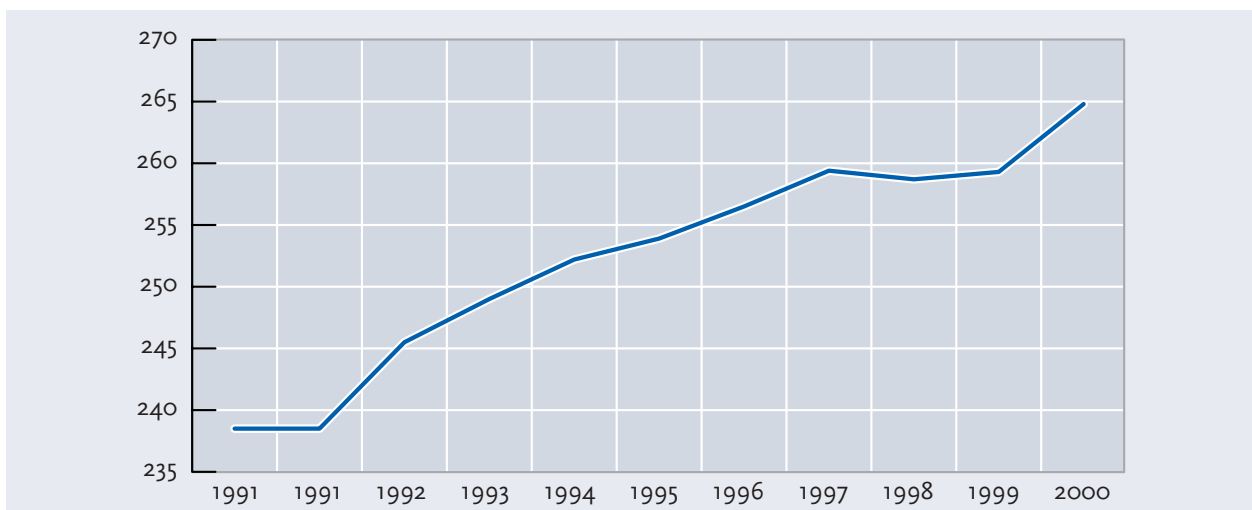
Bron: BIM

Tussen 1995 en 2000 is het aantal kg op te halen huishoudelijk afval per inwoner in het Gewest aanzienlijk toegenomen. In 2000 is deze tendens omgeslagen en is de afvalhoeveelheid terug gaan

afnemen. De daling zet zich door in 2001 en 2002. Deze omwenteling is relatief uitzonderlijk, en hangt ongetwijfeld samen met een 'milieu' bewustwording bij de bevolking.

- Verkeer op basis van brandstofverbruik

FIGUUR 12: Brandstofgebruik (som benzine, diesel, LPG) (in kiloton equivalent petroleum)

Bron: BIM

Het brandstofverbruik is in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest sterk toegenomen sinds begin jaren '90. Indien we ervan uitgaan dat deze indicator een benadering is voor de ver-

keersdichtheid, kunnen we stellen dat de congestieproblemen in het Gewest nog niet van de baan zijn.

4 Conjunctuurindicatoren

4.1 De evolutie van de vooruitlopende arbeidsmarktindicator

Een vooruitlopende arbeidsmarktindicator laat toe de bewegingen op de arbeidsmarkt te voorspellen. Een belangrijke indicator van het evenwicht op de arbeidsmarkt is de werkloosheid. Deze geeft immers de discrepantie weer tussen de arbeidsvraag en het arbeidsaanbod. Ook vanuit beleidsopzicht is de werkloosheid een belangrijk gegeven.

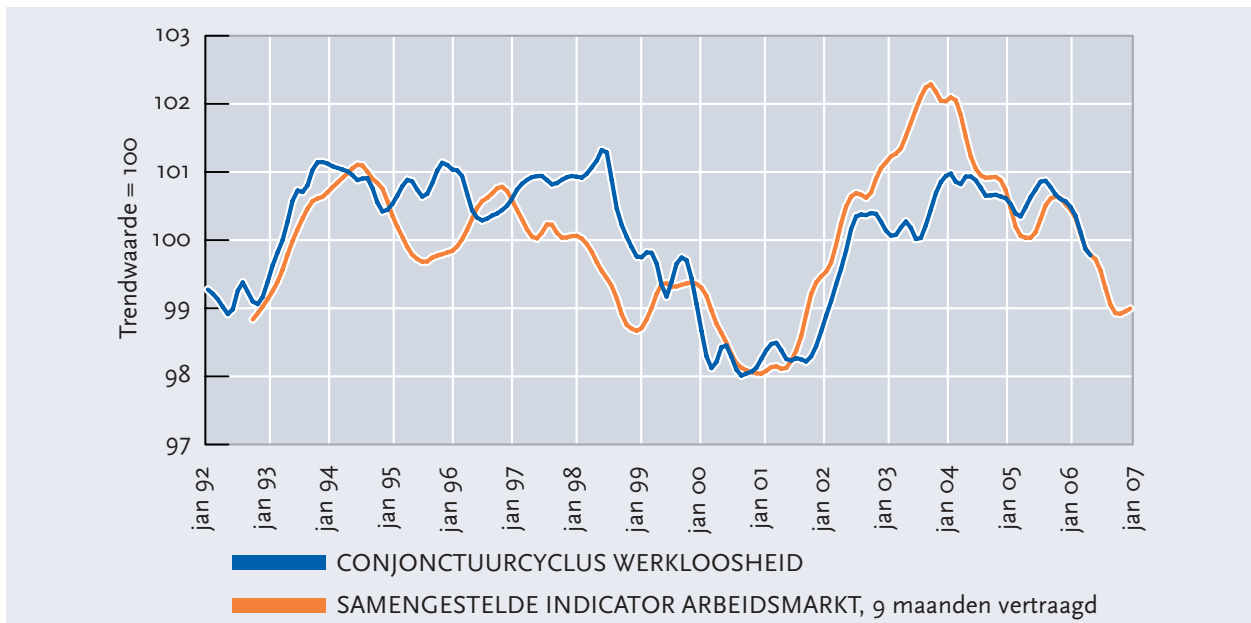
De vooruitlopende arbeidsmarktindicator is een schatting van de conjunctuurcomponent van het aantal niet-werkende werkzoekenden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De geschatte indicator heeft een voorspellend karakter. Zoals al in de eerste editie werd aangegeven is deze gebaseerd op de seizoensgezuiverde en trendgecorrigeerde index van het aantal uren gepresteerde uitzendarbeid voor België en van het aantal ontvangen vacatures beheerd door de BGDA. Het is genoegzaam bekend dat uitzendarbeid relatief snel op vraagveranderingen van de arbeidsmarkt reageert.

Ook de vacatures geven een vroegtijdig signaal van de vraagevolutie op de arbeidsmarkt. Dit wordt door statistische analyses bevestigd. De samengestelde vooruitlopende arbeidsmarktindicator loopt ongeveer negen maanden voor op de conjunctuurcomponent van de werkloosheid.

In vergelijking met de eerste editie bevat de huidige vooruitlopende arbeidsmarktindicator twee verschilpunten. Vooreerst werd gebruik gemaakt van meer recente data. De werkloosheidsdata voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de vacatures in beheer van de BGDA werden geactualiseerd tot september 2006. Deze voor de uitzendarbeid werden geupdate tot augustus 2006.

Ten tweede werd een lichte aanpassing en verbetering van de methodologie uitgevoerd zodat de kwaliteit van de bekomen resultaten verbeterd is.

FIGUUR 13: Vergelijking van de vooruitlopende arbeidsmarktindicator met de conjunctuurcomponent van het aantal niet-werkende werkzoekenden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Bron: Eigen berekeningen op basis van: BGDA en Federgon

Figuur 13 toont de conjunctuurcomponent van het aantal niet-werkende werkzoekenden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en vergelijkt deze met onze vooruitlopende arbeidsmarktindicator – de combinatie van uitzendarbeid en vacatures. Deze laatste is met negen maanden vertraagd om beter de samenhang te visualiseren alsook om een beter zicht te krijgen over de toekomstverwachtingen.

De daling van de conjunctuurcomponent van de werkloosheid die reeds in de eerste editie werd aangekondigd, wordt in deze editie voor het tweede halfjaar van 2006 bevestigd. Voor het begin van volgend jaar observeren we daarentegen een stijging van de vooruitlopende arbeidsmarktindicator.

Begin 2007 lijkt de verbetering van de conjunctuurele werkloosheid echter opnieuw stil te vallen. Een vergelijking met de vooruitlopende productiebarometer leert ons dat die stagnatie wellicht van tijdelijke aard zal zijn. Toch moeten we beseffen dat de huidige algemene economische herleving niet opvallend krachtig is. Een volgehouden forse verbetering van de arbeidsmarkt lijkt vanuit die context dan ook onwaarschijnlijk. Gegeven de onderliggende stijgende lange-termijntrend (zie figuur 9) en de typisch hogere waarden voor de maand oktober, verwachten we dat het aantal niet-werkende werkzoekenden in de komende maanden zal stijgen.

4.2 De evolutie van de vooruitlopende indicator van de economische activiteit ^{xxvii}

De vooruitlopende indicator van de economische activiteit laat toe de conjunctuurevolutie van de productie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest te voorspellen. Evenals de arbeidsmarktindicator is deze gebaseerd op maandelijkse gegevens en laat dus toe korte termijnprognoses te maken.

In de eerste editie van de Conjunctuurbarometer van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werd al aangetoond dat de productie in het Gewest sterk gespecialiseerd is in diensten. In de vorige editie werd ook een samengestelde indicator van de economische activiteit voorgesteld die op adequate wijze de

conjunctuurcyclus van de toegevoegde waarde in het Gewest weergeeft op maandbasis. Een bijkomend voordeel van deze indicator is dat hij ook het conjunctuurverloop voor meer recente periodes weergeeft dan het regionaal bruto binnenlands product. De indicator is samengesteld op basis van de conjunctuurcomponenten van de omzetreksen in constante prijzen van de volgende sectoren:

- Groothandel
- Stedelijk en wegvervoer
- Post en telecommunicatie
- Informatica en aanverwante activiteiten
- Overige zakelijke dienstverlening, diensten aan bedrijven.

De aldus bekomen indicator volgt goed het conjunctuurpatroon van het Gewest op basis van het regionaal bruto binnenlands product, en kan bijgevolg als referentiereeks dienen voor de opmaak van de vooruitlopende indicator van de economische activiteit.

Het belang van de vooruitlopende indicator van de economische activiteit ligt erin dat zo de referentiereeks kan worden voorspeld. Daartoe worden eerst verschillende cijferreeksen geselecteerd die een potentieel vooruitlopend karakter hebben tegenover de referentiereeks. De selectiecriteria zijn:

- Beschikbaarheid, frequentie en kwaliteit van de data
- Economische relevantie vanuit economisch-theoretisch standpunt
- Statistisch significante toetsresultaten wat betreft de samenhang en de vooruitlopende eigenschappen.

Na evaluatie volgens de eerste twee selectiecriteria werden de volgende reeksen weerhouden voor de statistische analyse van het vooruitlopend karakter:

- Index van de industriële productie in België
- Index van de nieuwe orders in de totale industrie voor België en voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest
- Resultaten van de maandelijkse conjunctuurenquêtes van de Nationale Bank van België voor de vooruitzichten van de bestellingen en de vraagverwachtingen voor de sectoren verwerkende nijverheid, bouw, handel en diensten, alsook de voorraadpositie bij de verwerkende nijverheid.

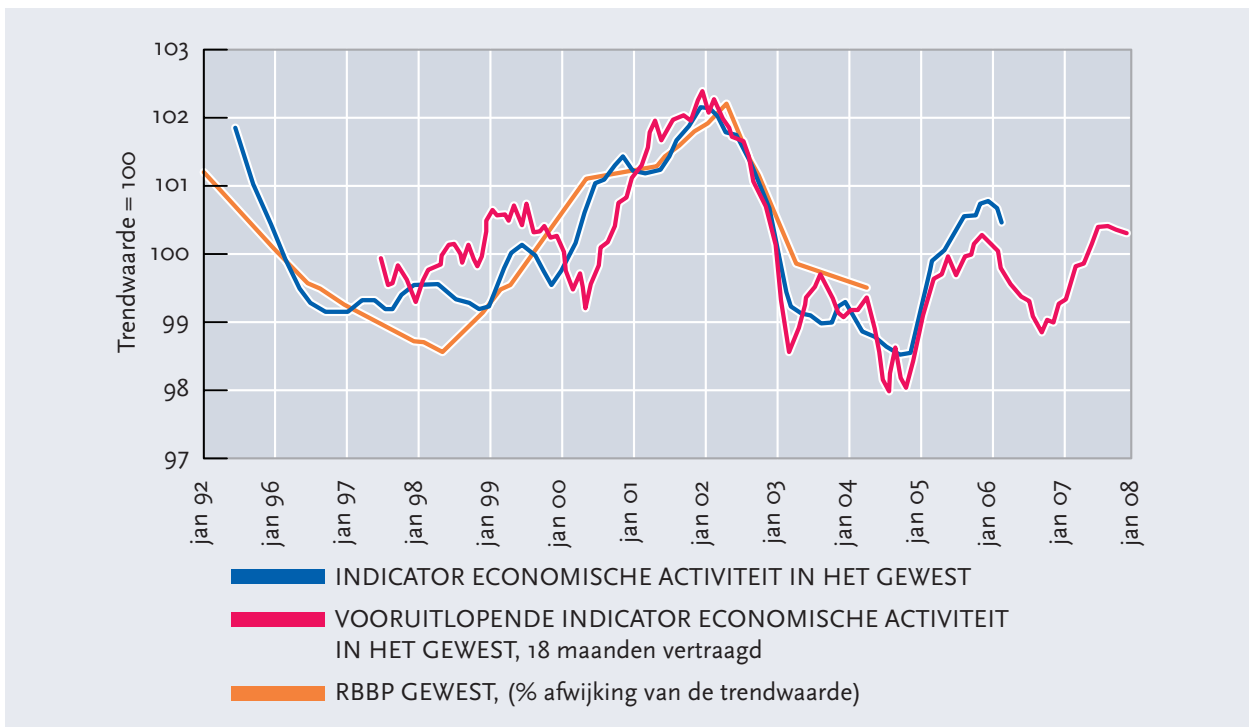
Drie reeksen voldeden aan de statistische minimumvereisten voor een goede vooruitlopende indicator:

- De vooruitzichten over de activiteit/omzet van de dienstensector voor België, op basis van de maandelijkse conjunctuurenquête van de Nationale Bank van België
- De vooruitzichten over de algemene vraag van de dienstensector voor België, op basis van de maandelijkse conjunctuurenquête van de Nationale Bank van België
- De index van de nieuwe orders voor de totale industrie in België.

De reeksen over de vooruitzichten in de dienstensector over de activiteit/omzet en de vraagverwachtingen bleken relatief sterk gecorreleerd te zijn. Omdat deze laatste betere resultaten gaf, hebben we de vooruitlopende indicator van de economische activiteit samengesteld op basis van de vooruitzichten van de algemene vraag binnen de dienstensector voor België en de index van de nieuwe orders voor de totale industrie in België.

De vooruitlopende indicator voorspelt de referentiereeks van de economische activiteit met ongeveer 18 maanden. Dit lijkt relatief lang. Doch het is niet verwonderlijk omdat de tijdspanne tussen de realisatie van de vraagverwachtingen en de reflectie in de omzetreksen op basis van btw-aangiften, waarop de indicator van de economische activiteit gebaseerd is, een jaar en langer in beslag kan nemen. Een analoge redenering kan ook voor de nieuwe orders worden gemaakt.

FIGUUR 14: Vergelijking van de vooruitlopende samengestelde maandelijks indicator van de economische activiteit met de evolutie van de conjunctuur volgens de indicator van de economische activiteit en het regionaal bruto binnenlands product van het Brussels hoofdstedelijk Gewest

Bron: Eigen berekeningen op basis van: NBB en FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie

Figuur 14 toont de maandelijks indicator van de conjunctuurcomponent van de economische activiteit van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, alsook de vooruitlopende indicator die met 18 maanden werd vertraagd. Ook de conjunctuurevolutie volgens het reëel regionaal bruto binnenlands product is afgebeeld.

We zien dat de vooruitlopende indicator goed samenloopt met de indicator van de economische activiteit. Het vooruitlopend karakter komt vooral na het jaar 2000 tot uiting. De heropleving van de jaren 2001 en 2002 worden goed weergegeven, alsook de recente heropleving gedurende het jaar 2005.

De vooruitlopende indicator voorspelt tot begin 2007 een daling van de conjunctuurcomponent van de economische activiteit in het Brussels Gewest, gevolgd door een heropleving van de conjunctuur. De cijfers voor eind 2007 suggereren een stabilisatie.

Wanneer we de resultaten vertalen naar jaargemiddelden, en ook de achterliggende positieve lange-termijntrend in ogenschouw nemen, dan wijzen de resultaten van de vooruitlopende indicator voor 2006 en 2007 op een volgehouden, maar relatief bescheiden economische groei. Een herhaling van de sterke Brusselse groeiprestatie in 2001 en 2002 zit er dus niet in. Dit scenario is consistent met de algemene vooruitzichten voor de Belgische economie. De stijging van de koopkracht en dus van het gezinsverbruik zullen in de nabije toekomst eerder bescheiden uitvallen. Loonmatiging blijft namelijk een belangrijk aandachtspunt in de context van de voortschrijdende globalisering, terwijl ook de verdere sanering van de overheidsfinanciën financiële inspanningen zal vragen van de gezinnen. Evenwel, indien de ondernemingswinsten positief blijven evolueren kunnen de bedrijfsinvesteringen voor een behoorlijke groei-impuls zorgen.

Lijst met tabellen

TABEL 1:	Indicatoren van de karakteristieken van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	6
TABEL 2:	De evolutie van de wisselkoers van de US Dollar tegenover de Euro	12
TABEL 3:	Een vergelijking van de evolutie van het bruto binnenlands product in constante prijzen, van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest met het Rijk en het Eurogebied. Jaarlijkse groeipercentages	14
TABEL 4:	Evolutie van het indexcijfer voor consumptieprijzen	15
TABEL 5:	De evolutie van de reële omzet van de groothandel en de diensten aan bedrijven in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	16
TABEL 6:	Totaal aantal werkzame personen (tewerkstelling) in totale economie (% jaar-op-jaargroei)	18
TABEL 7:	Een vergelijking van de economische activiteitsgraad in % voor de bevolkingsgroep 15-64 jaar	19
TABEL 8:	Totaal aantal niet-werkende werkzoekenden (kwartaalcijfers)	20
TABEL 9:	Werkloosheidsgraad (administratief)	20
TABEL 10:	Werkloosheidsgraad (volgens ILO definitie)	20
TABEL 11:	Wijzigingen in het aantal jobs in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest dat door inwoners van het gewest wordt ingevuld	21
TABEL 12:	De evolutie van de publieke en private O&O-uitgaven in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en België	22

Lijst met figuren

FIGUUR 1	De evolutie van de wereldhandel in reële termen 1996 - 2006	11
FIGUUR 2	De evolutie van de groei van het wereld-BBP in reële termen 1970 - 2005	11
FIGUUR 3	De evolutie van de prijs van ruwe olie	13
FIGUUR 4	De evolutie van de jaarlijkse groei van de bruto toegevoegde waarde in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en van de arrondissementen in de rand, 1996 - 2004	14
FIGUUR 5	De evolutie van de industriële productie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en België	15
FIGUUR 6	De evolutie van de reële omzet van de groothandel in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	16
FIGUUR 7	De evolutie van de reële omzet van de sector diensten aan bedrijven in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	17
FIGUUR 8	Totaal aantal werkzame personen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest – Absolute cijfers: Evolutie 1995 - 2004	18
FIGUUR 9	Evolutie van het aantal niet-werkende werkzoekenden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en België (index met basisjaar 1990 = 100)	19
FIGUUR 10	Uitstoot van broeikasgassen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (in Kt CO2 equivalenten)	23
FIGUUR 11	Ophaling van huishoudelijk afval door Net Brussel (in kg per inwoner)	24
FIGUUR 12	Brandstofgebruik (som benzine, diesel, LPG) (in kiloton equivalent petroleum)	24
FIGUUR 13	Vergelijking van de vooruitlopende arbeidsmarktindicator met de conjunctuurcomponent van het aantal niet-werkende werkzoekenden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	26
FIGUUR 14	Vergelijking van de vooruitlopende samengestelde maandelijkse indicator van de economische activiteit met de evolutie van de conjunctuur volgens de indicator van de economische activiteit en het regionaal bruto binnenlands product van het Brussels hoofdstedelijk Gewest	28

Eindnoten

- I Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (2006).
- II Afkomstig uit het onderzoek van Sleuwaegen e.a., Buitenlandse aanwezigheid in Vlaanderen (2004). Een update van de cijfers is voorzien voor een van de volgende barometers.
- III Onder zakelijk toerisme wordt verstaan: overnachtingen in het kader van conferenties, congressen en seminars en in het kader van overige beroepsdoeleinden. Bron: Toerisme Vlaanderen (2006).
- IV Bron: Instituut voor de Nationale Rekeningen (via Belgostat, 2006).
- V Bron: Instituut voor de Nationale Rekeningen (via Belgostat, 2006).
- VI Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (Europese Arbeidskrachtentelling, 2006), eigen berekeningen.
- VII Bron: Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (2006).
- VIII Met inkomen wordt bedoeld: totaal belastbaar netto-inkomen. Bron: Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (2006), eigen berekeningen.
- IX Met hoger onderwijs wordt bedoeld: heeft een hogere opleiding genoten (na de secundaire studies). Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (Europese Arbeidskrachtentelling, 2006), eigen berekeningen.
- X Met laaggeschoold wordt bedoeld: heeft hoogstens lager secundair onderwijs behaald. Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (Europese Arbeidskrachtentelling, 2006), eigen berekeningen.
- XI De werkloosheid volgens de definitie van het International Labour Office is gebaseerd op de Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK). Als werklozen worden beschouwd alle personen die ouder zijn dan 15 jaar die in de loop van de referentieperiode (de 4 weken voorafgaand aan de enquête): geen werk hebben, beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt en op een actieve wijze naar werk zoeken.
- XII Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (Europese Arbeidskrachtentelling, 2006), eigen berekeningen.
- XIII Bron: Eurostat (2006).
- XIV Bron: Eurostat (2006). Cijfers betreffen enkel de aanvragen bij het European Patents Office.
- XV Bron: Ecodata, FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (2006), eigen berekeningen.
- XVI De netto creatiegraad is de procentuele verhouding van het netto aantal ondernemingen dat er in een bepaald jaar is bijgekomen tegenover het totaal aantal ondernemingen van vorig jaar.
- XVII Hier wordt de “prime rent” bedoeld: de huurprijs die voor een toplocatie, minstens 500 m2 groot, kan worden behaald op de open markt. Bron: Jones Lang LaSalle (tweede kwartaal 2006).
- XVIII De beschikbaarheidsgraad wordt uitgedrukt als de verhouding tussen het aantal m2 onverhuurde kantoorruimte en het totale aantal m2 kantoorruimte. Bron: Jones Lang LaSalle (tweede kwartaal 2006).
- XIX Index samengesteld uit 24 steden: Amsterdam, Barcelona, Berlijn, Brussel, Budapest, Dublin, Düsseldorf, Edinburg, Frankfurt, Hamburg, Londen, Luxemburg, Lyon, Madrid, Milaan, Moskou, Munchen, Parijs, Praag, Rotterdam, Stockholm, Den Haag, Utrecht en Warschau.
- XX Hier wordt bedoeld ‘externe toegankelijkheid’: beoordeling door topzakenmensen van de vraag “Which city do you think is best in terms of transport links with other cities and internationally? Which second best? And which third?”. Cushman and Wakefield (2005), European Cities Monitor 2005.
- XXI Bron: INR (via Belgostat, 2006).
- XXII Cijfers van België en de EU-15 zijn groeivoeten op basis van jaargemiddelden van seizoensgezuiverde en afgevlakte maandelijkse indexreeksen. Het laatste cijfer voor België en de EU-15 betreft de groeivoet van de gemiddelde indexwaarde voor de maanden januari tot juni 2006 tegenover de gemiddelde indexwaarde van het jaar 2005
- XXIII De rentevoet die de ECB aanrekent aan de commerciële banken, op basis-herfinancieringstransacties
- XXIV Bruto-rendement van de OLO-referentielening op de secundaire markt, dagcijfer. Bron: Nationale Bank van België.
- XXV De aandachtige lezer zal opmerken dat de bron van de tewerkstellingscijfers (cijfers aantal werkzame personen) in de conjunctuurbarometer van juli 2006 de NBB was. De cijfers die we vanaf deze versie zullen hanteren, zijn afkomstig van de enquête van de arbeidskrachten die het NIS organiseert, en hebben het voordeel recenter te zijn. Daarenboven is het nuttig zowel cijfers van tewerkstelling als van werkloosheid (ILO-definitie) uit dezelfde bron te betrekken.
- XXVI Broeikasgassen worden gedefinieerd als: CO₂, CH₄, N₂O en fluorgassen.
- XXVII Noot: Wat betreft de investeringen, vonden we het niet nuttig deze cijfers hier aan te wenden. Immers:
- Investerings zijn vooral relevant voor industrie en bouw. Beide sectoren vertegenwoordigen samen echter slechts 8,4% van de toegevoegde waarde gecreëerd in het Gewest.
  - Investerings lopen meestal achter op de conjunctuur. Het is met andere woorden een lagging ipv. een leading indicator.
  - De reeksen met betrekking tot de investeringen zijn erg volatiel en gevoelig voor ‘single outliers’. Beslissingen in 1
  - of enkele bedrijven kunnen de reeksen met andere woorden sterk beïnvloeden.